

А.О. Дудік, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВНЗ

Дудік А.О.

Розвиток творчого потенціалу студентів педагогічних спеціальностей
ВНЗ

Аналіз наявних наукових підходів до визначення факторів педагогічного впливу на розвиток творчого потенціалу студентів педагогічних спеціальностей ВНЗ як засобу підвищення якості підготовки фахівців. Автор наголошує, що ключ до вдосконалення підготовки фахівця – в організації самостійної роботи студентів, яка б допомагала розвивати ініціативу, формувати власні погляди, переконання, виховувати почуття відповідальності. Також автор зазначає, що існує нагальна потреба виділення педагогіки творчості в окрему галузь загальної педагогіки.

Ключові слова: розвиток творчого потенціалу, педагогіка творчості.

Дудик А.А.

Развитие творческого потенциала студентов педагогических
специальностей ВУЗов

Анализ имеющихся научных подходов к определению факторов педагогического влияния на развитие творческого потенциала студентов педагогических специальностей вузов как средства повышения качества подготовки специалистов. Автор отмечает, что ключ к совершенствованию подготовки специалиста - в организации самостоятельной работы студентов, которая помогала развивать инициативу, формировать собственные взгляды, убеждения, воспитывать чувство ответственности.

Ключевые слова: развитие творческого потенциала, педагогика творчества.

Творчість – одне з найзагадковіших явищ у житті людини і суспільства в цілому. Творчість з погляду гуманності буття, маючи могутній психореабілітаційний ефект, охороняє людину-творця від стресів, відгороджує від повсякденності і суєти, дозволяє зануритися в себе і черпати сили й натхнення для життя і творчих звершень [1, с. 10]. Розвиток творчого потенціалу особистості є одним із найактуальніших завдань сучасного

суспільства, яке перебуває на етапі глобальних перетворень в системі освіти України, інтеграції у світовий освітній простір. Тому важливим завданням професійної підготовки фахівців є розвиток творчого потенціалу студентів. Результатом творчої співпраці викладачів і студентів можуть стати нові педагогічні проекти та моделі освіти, методи, технології навчання та виховання, навчальні програми, підручники та посібники.

Відповідно до європейських вимог та вітчизняних державних документів (Державна національна програма „Освіта” (Україна ХХІ століття), Національна доктрина розвитку освіти України, Закон України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Концепція національного виховання) потребують оптимізації завдання та педагогічні механізми творчого розвитку студентської молоді, здатної до професійного самовдосконалення та самореалізації [6]. Відповідно до цього виникає необхідність внесення кардинальних змін до змісту, форм і методів навчально-виховної роботи з молоддю, зокрема студентів педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів України, де реалізується креативний підхід до розвитку особистості, формування активно-перетворюючої позиції, творчого потенціалу. Актуальною є проблема підготовки творчих учителів, які в умовах динамічних подій ХХІ століття будуть здійснювати естетичне і художнє виховання підростаючого покоління, виявляти творчі можливості своїх вихованців.

Метою статті є аналіз наявних наукових підходів до визначення факторів педагогічного впливу на розвиток творчого потенціалу студентів педагогічних спеціальностей ВНЗ як засобу підвищення якості підготовки фахівців. Відомо, що цілеспрямована усвідомлена діяльність людини здатна змінити навколишнє середовище.

Розвиток освіти як соціального інституту зумовлений багатьма чинниками та умовами функціонування суспільства серед яких одним з найважливіших є взаємозв'язок з культурою. Саме культура фокусує систему ціннісних уявлень, що становлять основу особистісних орієнтирів суб'єкта, регулюють його діяльність, переводять людину в якісно інший спосіб буття –

більш осмислений та упорядкований. „Як засіб реалізації людської творчості культура характеризується розмаїттям форм і типів свого розвитку, які закріплюються і набувають усталених норм та зразків. У такий спосіб складається надіндивідуальна логіка культурного розвитку, що не залежить від конкретної особи, а визначає думки і почуття певної групи людей: соціальної, національної, професійної” [2, с. 41].

Творча спрямованість особистості є передумовою будь-якої творчої діяльності, в процесі якої формуються і розвиваються творчі здібності. Велику роль у розвитку творчих здібностей відіграє навчальна діяльність. Джерелом творчої активності студентів є, перш за все, інтерес до процесу та результату своєї праці. Зацікавленість студентів процесом і результатом своєї діяльності мають забезпечуватися наявністю пізнавальної мотивації, усвідомлення набуття знань, що веде до перебудови психологічних процесів сприймання, пам'яті, мислення, уяви.

Нагальна потреба виділення педагогіки творчості в окрему галузь загальної педагогіки зумовлена об'єктивними процесами демократизації і гуманізації освіти, результатом яких є особистісно орієнтована спрямованість суб'єктно-суб'єктної взаємодії в процесі навчання. Педагогіка творчості – це галузь загальної педагогіки, яка вивчає закони та закономірності: формування творчої особистості, розвитку та саморозвитку її творчих можливостей в процесі освіти та навчання; створення психолого-педагогічних умов для прояву творчого потенціалу в суспільно-корисних та індивідуально-значущих для неї видах життєдіяльності.

Виходячи з концепції творчості Я. Пономарьова, педагогіку творчості слід розглядати як фундаментальну науку – галузь загальної педагогіки, яка вбирає в себе результати психології творчості. Елементи творчості притаманні будь-якому виду діяльності, вона має велике значення для навчання й особистісного розвитку людини, є запорукою емоційного здоров'я. Саме тому включення до педагогіки проблем наукової, технічної, художньої творчості не тільки зближує навчання з наукою, технікою, мистецтвом, а й, безумовно,

сприяє формування особистості як творчої, розвитку її талантів й обдарованості [1, с.84].

Процес формування творчої особистої студента як суб'єкта творчих соціальних відносин і продуктивної творчої діяльності за своєю суттю є педагогічним управлінням розвитком потенційних творчих можливостей студента, формування у нього таких творчих якостей, які забезпечують успішність у творчій діяльності, індивідуальне становлення особистості студента як суспільно активної.

У чому ж полягають особливості розвитку творчої активності студентів? По-перше, дуже часто рівень педагогічної діяльності виявляється недостатнім для повноцінного вирішення даної проблеми. Ще й досі випускаються спеціалісти з низьким потенційним потенціалом, тобто людей нетворчі, а іноді просто невідповідні до роботи в сучасних динамічних виробничих та соціальних умовах. По-друге, радикально змінюються критерії оцінки здібностей спеціаліста. Професійна компетентність та ерудованість завжди були й будуть найважливішими професійними якостями спеціаліста. Але в сучасних умовах прискорення науково-технічного прогресу та ускладнених інформаційних процесів цього вже замало. Необхідне виховання і самовиховання високої методологічної культури мислення, здібності не лише орієнтуватися на потоках професійної та ідейно-політичної інформації, але й правильно її обробляти, вміти самому шукати нові знання. По-третє, для сучасного підходу до проблеми суттєво і те, що акцент переноситься на самостійність та відповідальність студента за формування його творчої активності. Поки що нерідко студент виступає пасивним об'єктом. Відповідальність з нього часто знімається або не є повною, самостійність суттєво звужена. Вже багато років пропагується, що студент повинен бути активним суб'єктом всього життя у ВНЗ. І по-четверте, формування і розвиток творчої активності студентів потребують творчої самовіддачі від викладача, примноження та розвиток його творчого потенціалу, якісних перетворень в стилі педагогічної діяльності і підвищення її культури [4].

Посилена увага педагогічної науки і практики до розвитку творчої активності студентів знаходить своє вираження й у розробці та застосуванні ідей проблемного навчання, котре засноване на активізації мислення студентів у процесі самостійної діяльності. Важлива риса проблемного навчання, на думку І. Лернера – це домінанта творчої, продуктивної діяльності над репродуктивною. Саме проблемне навчання є рушійною силою формування креативних умінь самостійної діяльності студентів, адже у процесі творчого розгляду проблем або проблемних задач відбувається творче засвоєння знань і умінь оволодіння досвідом самостійної творчої діяльності особистості.

Мета проблемного навчання – це не тільки засвоєння результатів наукового пізнання, системи знань, а й самого шляху, процесу одержання певних результатів. При цьому одну з найважливіших ролей відіграє пізнавальна самостійність студентів як здатність і потреба особистості бачити і вирішувати нові для себе проблемні завдання. Результатом такого підходу до вивчення дисциплін стане формування творчого мислення особистості, значущими елементами якого виступають: уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, самостійно переносити знання у нову галузь, уміння бачити альтернативу рішень, уміння комбінувати раніше відомі й нові способи розв'язання тих чи інших завдань [3].

Готовність до педагогічної діяльності включає в себе входження в професію, оволодіння стандартами професійної педагогічної освіти – усе це в основі своїй піддається нормуванню і технологізації. Компетентність же припускає не тільки високий рівень володіння складовими готовності але й низку інших компонентів, таких як: сформований педагогічний менталітет, творчий індивідуальний стиль педагогічної діяльності, інноваційний, творчий підхід до неї, розвинута педагогічну рефлексію, можливе здійснення авторських пошуків і знахідок.

Одним із перспективних підходів до підготовки викладача, на думку В.Сластьоніна, є контекстне навчання, запропоноване А.Вербицьким. Ним розроблена модель, що задає систему переходів від навчальної діяльності до

професійної за допомогою всієї системи форм, методів і засобів навчання предметного й соціального змісту майбутньої професійної діяльності фахівця. Засвоєння абстрактних знань як знакових систем накладається на професійну діяльність, здійснюється послідовне, безперервне і систематичне наближення студента до виробництва, трансформація навчально-пізнавальної діяльності в квазіпрофесійну, навчально-професійну і професійну. Студент поступово переходить від найбільш абстрактних знакових моделей, що реалізуються головним чином у рамках окремо взятих навчальних дисциплін і забезпечують фундаментальну підготовку, до все більш конкретних предметних і міжпредметних моделей, а врешті решт здійснюється перехід від навчання до праці. Навряд чи можна погодитися з таким уявленням переходу від навчання до праці тільки на основі моделювання змісту діяльності. Провідну роль у такому переході мають відіграти психічні процеси і насамперед зміна позиції студента, новотвору в екзистенціальній сфері. Звичайно, перехід – це процес діалектичний, тобто моделювання змісту діяльності, з одного боку, вимагає іншої самосвідомості від студента, а з іншого, припускає зміни в самосвідомості [5]. Однак, якщо не ставити мету змінити самосвідомість студента на основі моделювання нового змісту діяльності, то таке моделювання може стати основним результатом; і розраховувати на те, що самосвідомість проявиться як природний процес, що супроводжує моделювання, це рівнозначно тому, що мало місце в традиційному навчанні, коли головними були знання, а розвиток – другорядним.

Суб'єкт професійної діяльності може і повинен формуватися не на початку педагогічної діяльності, а в процесі навчання, еволюціонуючи з об'єкта навчально-професійної діяльності. Таким чином, процес навчання у ВНЗ має забезпечити реалізацію таких зовнішніх функцій суб'єкта, як цілепокладання, ставлення, пізнання, планування, прогнозування, самосвідомість і ін. На думку вчених, програма розвитку функцій професійної свідомості нерелевалентна традиційній програмі знань. Студенти в процесі професійної підготовки повинні вміти вербалізувати частину програмних питань, тобто виражати певні

психологічні факти, закономірності й механізми психологічної діяльності в поняттях, судженнях і умовиводах. Іншу частину знань вони можуть засвоїти на рівні відносин, емоцій, переживань, без неодмінної вербалізації, тобто як розміщення, інтенцію, встановлення. Програма професіоналізації свідомості студентів у процесі їхньої навчальної діяльності включає сукупність приватних програм: 1) формування й розвитку професійних відносин (психологічні аспекти), 2) розвитку професійного цілепокладання, 3) знань, 4) індивідуальних планів і програм, 5) регуляції професійних дій, 6) професійної рефлексії в процесі навчальної діяльності студентів [5].

На нашу думку, ключ до вдосконалення підготовки фахівця – в організації самостійної роботи студентів, яка б допомагала розвивати ініціативу, формувати власні погляди, переконання, виховувати почуття відповідальності. Ця якість є дуже важливими для майбутнього вчителя. Однією з найцікавіших форм самостійної роботи, яка допомагає активізувати зусилля на навчальному процесі, є науково-дослідна робота. Саме вона створює можливість реального співробітництва між викладачем та студентами, посилює інтерес до професійної діяльності. Така робота змушує студентів по-іншому поглянути на суть і зміст навчання у ВНЗ [3].

Для студентів з високим рівнем пізнавальної діяльності буде корисно давати завдання які стосуються створення блок-схем основного змісту тієї чи іншої теми, виявлення системних зв'язків у змісті навчальних курсів. Результати такої роботи як правило обговорюються й коректуються на семінарських заняттях та індивідуальних консультаціях.

Узагальнюючи все вищезазначене, можна зробити висновок про те, що розвиток творчого потенціалу студенту педагогічної спеціальності ВНЗ має бути цілеспрямованим та методологічно обґрунтованим. Для того щоб всі ланки управління процесом розвитку творчої активності студентів працювали як єдине ціле, необхідним є комплексний підхід до формування творчого спеціаліста. При цьому ефективність та результативність педагогічного здійснення забезпечується всією логікою побудови змісту навчального процесу,

стилем навчання і виховання, відповідними організаційними формами та прийомами.

Література

1. **Сисоєва С.О.** Основи педагогічної творчості: [підручник] / Світлана Олександрівна Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.
2. **Рудницька О.** Педагогіка: загальна та мистецька / Оксана Рудницька. – К. : ТОВ “Інтерпроф”, 2002. – 270 с.
3. **Кучер У.В.** Розвиток творчого потенціалу студентів [Електронний ресурс] / Кучер У.В. – Режим доступу : http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/2_2010/kucher.pdf
4. **Легеца Я.** Стимулювання творчої діяльності студентів в процесі навчання: (Реферат аспіранта НПУ ім. Драгоманова) [Електронний ресурс] / Легеца Яніна. – Режим доступу : http://www.psyh.kiev.ua/Стимулювання_творчої_діяльності_студентів_в_процесі_навчання
5. **Професійна** підготовка майбутнього викладача як фактор формування його творчого потенціалу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bit.ly/stpXAg>
6. **Мурсамітова І.А.,** Матліна О.В. Розвиток творчого потенціалу особистості засобами мистецтва як умова її професійної спрямованості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/20102911/5_mursam.htm

Dudik A.A. The development of the creative potential of students of pedagogical specialties of universities

Analysis of the available scientific approaches to teaching factors influence on the development of the creative potential of students of pedagogical specialties of universities as a way of improving the quality of specialists training. The author stresses that the key to improvement of specialist training is in the organization of independent work of students which helps to develop the initiative to form their own opinions, beliefs, nurture a sense of responsibility. Also, the author notes that there is an urgent need for the allocation of creative pedagogy in a separate branch of a general pedagogy.

Keywords: development of creativity, teaching creativity.

Відомості про автора

Дудік Аліна Олександрівна – викладач кафедри практики мовлення Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Основні наукові інтереси зосереджено навколо проблематики викладання арабської мови та культуру і філософії країн Азії та Африки, російська мова.

Стаття надійшла до редакції 13.01.2012 р.

Прийнято до друку 24.02.2012 р.